

Dagvattenstrategi för Falu kommun

Del 2

Innehåll

1. Inledning	3
1.1 Avgränsning, tillämpning och omfattning	3
2. Processer, ansvar och roller	4
2.1 Beskrivning av ansvarsfördelningen	4
2.2 Planerings- och exploateringsprocessen	4
2.2.1 Översiktsplan	4
2.2.2 Detaljplan (inklusive detaljplaneprogram)	5
2.2.3 Bygglov	7
2.2.4 Projektering och kontroll	7
2.2.5 Byggskede	8
2.2.6 Drift och underhåll	9
2.2.7 Tillsyn och övrigt	10
2.2.8 Utvärdering och erfarenhetsåterföring	10
2.3 Ansvarsfördelning	11
3. Ekonomi och finansiering	18
3.1 Kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster	18
3.2 Finansiering	18
3.3 Ekonomiska konsekvenser av dagvattenstrategin och en bättre dagvattenhantering	20
4. Ordlista	22

1. Inledning

Denna strategi ersätter Dagvattenstrategi för Falu kommun, antagen av kommunfullmäktige 2008-03-13.

Dagvattenstrategin beskriver Falu kommuns vilja och ambitioner beträffande dagvatten. Strategin är uppdelad i två delar. Den första delen utgör själva dagvattenstrategin med mål och riktlinjer. Här finns även beskrivet varför det är viktigt att arbeta med dagvatten och vilka verktyg som kommunen har till sitt förfogande. Denna del, den andra delen, beskriver dagvattenfrågor i exploateringsprocessen från planering till drift samt ansvar och roller för berörda aktörer. Denna del riktar sig därför speciellt till dessa aktörer. Även finansiering och ekonomiska konsekvenser av dagvattenstrategin behandlas i del 2.

För syfte och bakgrund, avgränsning och tillämpning, se beskrivning i inledningen av del 1.

Dagvattenstrategin har tagits fram i samverkan mellan olika enheter inom kommunen och Falu Energi och Vatten AB.

Dagvattenstrategin antas i kommunfullmäktige och revideras vid behov. Revideringar i del 2 får beslutas av kommunstyrelsen.

Dagvatten är regn, avsmält snö, spolvatten eller framträngande grundvatten, som tillfälligt avrinner från tak, tomtmark, vägar och tätorternas övriga hårdgjorda ytor.

1.1 Avgränsning, tillämpning och omfattning

Dagvattenstrategin omfattar synen på dagvatten inom hela Falu kommun. Men tyngdpunkten ligger inom verksamhets-

område¹ för dagvatten, inom områden med detaljplan², samt de områden som kommunen har väghållaransvar³ för. Utanför verksamhetsområdet är det fastighetsägare, sällskapheter, dikesföreningar, väghållare med flera som har ansvaret för att hanteringen sker på ett sätt som uppfyller miljömål⁴ och lagstiftning samt vattendirektivet⁵.

Dagvattenstrategin behandlar inte avrinning från åkermark och skogsmark och dess konsekvenser på vattendragen i form av ökad näringsbelastning.

Dagvattenstrategin omfattar inte risk- och sårbarhetsanalyser utifrån befintliga skyfallskarteringar. Strategin innehåller inte heller statusklassning av vattendrag (recipientens känslighet och status enligt vattendirektivet), vilket ska upprättas i ett senare skede.

Dagvattenstrategin gäller vid all nybyggnad av byggnader och anläggningar, vid ombyggnad samt drift och underhåll. Dagvattenstrategin ska även vara vägledande vid kommunens översiktliga planering och vid åtgärder inom befintliga områden. Befintliga områden kan även gälla områden som omfattas av äldre detaljplaner där dagvattenfrågan inte har behandlats utifrån dagens kunskaper, krav och regler.

I efterföljande projekt kommer det att upprättas bland annat dagvattenplaner, rutinbeskrivningar, handböcker och en recipientbaserad analys av reningsbehov, se kapitlet Verkttyglådan i del 1.

¹⁻⁵ Se ordlista

Exploateringsprocessen kan beskrivas på följande sätt:

2. Processer, ansvar och roller

Dagvattenstrategin gäller både nyexploateringsområden och förtätning av befintliga områden. Den kan i tillämpliga delar även gälla ombyggnader av befintlig bebyggelse, till exempel vid borttagande av duplikata system eller översvämningsproblem i befintliga dagvattenanläggningar. Den kan tillämpas vid verksamhetsområden såväl inom detaljplanlagda områden som inom områden som inte är eller ska bli planlagda.

Exploateringsprocessen beskriver nyexploatering men kan i tillämpliga delar användas för andra projekt.

Det är viktigt att dagvattenfrågorna tas med och analyseras redan i starten av översiktsplane- respektive detaljplaneprocessen. Beträffande översiktsplan är det framför allt i de fördjupade översiktsplanerna som det blir aktuellt.

2.1 Beskrivning av ansvarsfördelningen

Olika aktörer har uppgifter att utföra i olika steg av processen, som ansvarig, beställare, deltagare m m.

Inom kommunen är de flesta berörda enheterna organiserade under miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen (nedan förkortat MOS) och förekommer i flera olika roller. Även kommunstyrelseförvaltningens sektor service berörs som fastighetsägare, fastighetsförvaltare och verksamhetsutövare. Kultur- och fritidsförvaltningen agerar också som fastighetsägare, fastighetsförvaltare och verksamhetsutövare.

I beskrivningen tas även externa aktörer upp.

Det bör skapas en särskild dagvattengrupp inom kommunen. I denna grupp bör det ingå representanter för de kommunala enheterna Hållbarhet & planering, Exploatering, Bygg, Miljö, Trafik & mark och Falu Energi och Vatten AB (FEV). Gruppen kan biträda dagvattenstrategien med bland annat genomförande och uppföljning av dagvattenstrategin, arbetet med områdesvisa dagvattenplaner, samt upprättande av checklistor och rutinbeskrivningar för hur dagvatten ska hanteras i samhällsbyggnadsprocesserna. Gruppen kan även arbeta med aktuella dagvattenfrågor som kommer upp i detaljplaner, bygglov och anmälningsärenden enligt miljöbalken. Det kan övervägas om det ska vara en grupp med ett mer övergripande ansvar eller flera mindre grupper som kan bli extra bra på sina respektive frågor.

Tillämpningen av dagvattenstrategin ska implementeras i planerings- och exploateringsprocessernas olika styrdokument.

2.2 Planerings- och exploateringsprocessen

Med planeringsprocessen avses här den del av exploateringsprocessen som innebär upprättande av översiktsplan, fördjupad översiktsplan, detaljplaneprogram och detaljplan.

Här beskrivs vad de olika enheterna gör under planeringsprocessen, för både översiktsplan och detaljplan.

Det är viktigt att dagvattenfrågor analyseras och diskuteras så tidigt som möjligt i planeringen av ett projekt. Inte minst för att kunna skapa de för samhället och projektet optimala lösningarna. Ett nära samarbete mellan de olika enheterna genom hela processen är viktigt.

MOS/Planering ansvarar för att övriga berörda enheter och aktörer ingår i processen.

Utanför detaljplanlagda områden hanteras dagvattenfrågan i bygglovgivning och tekniskt samråd.

2.2.1 Översiktsplan

Kommunen ansvarar som planläggande myndighet för att i översiktsplanarbetet peka ut vilka områden som är lämpliga att planlägga för ny bebyggelse men även vilka som är olämpliga ur till exempel översvämningsperspektiv. Det är framför allt i de fördjupade översiktsplanerna som dagvattnet kommer att behandlas.

Av översiktsplanen ska det bland annat framgå hur kommunen kommer att följa relevanta miljökvalitetsnormer. Övergripande avrinningsstråk bör redovisas, bland annat för att klara avrinning av 100-årsregn. Recipienter som berörs, god vattenstatus enligt EU:s ramdirektiv för vatten, vattenförvaltning är andra exempel på vad som bör redovisas.

Det är **MOS/Planering** som initierar, samordnar och ansvarar för att dagvattenfrågan tas upp och att det sker tidigt i processen. MOS/Planering beställer och bekostar normalt översiktliga underlag t ex geotekniska och geohydrologiska utredningar samt dagvattenutredningar om det behövs och beaktar dessa i planeringen. Det bör även bedömas möjligheten att nyttja ekosystemtjänster och effekterna

på dessa. Även möjligheterna till alternativa lägen och lösningar beaktas.

MOS/Naturvård bevakar dagvattenfrågor ur recipientens biologiska perspektiv. Bland annat bedöms vad den aktuella recipienten tål av föroreningar. MOS/Naturvård medverkar i bedömningen av eventuella effekter på recipienten och ekosystemtjänster⁶ samt bidrar med rekreations- och pedagogiska perspektiv.

MOS/Exploatering/Exploateringsingenjör deltar i arbetet och granskar översiktsplanerna ur ett genomförandeperspektiv.

MOS/Exploatering/Projektingenjör tillför teknisk kompetens till de fördjupade översiktsplaner som omfattar mindre och mer detaljerade områden. De ska bidra med att bedöma vad som är möjligt och rimligt att genomföra.

MOS/Miljö ansvar för tillsyn enligt miljöbalken och bevakar dagvattenfrågor ur miljösynpunkt vid översiktsplanering och granskar dagvattenutredningar.

FEV bevakar att det finns möjlighet att lösa dagvattenfrågan när översiktsplanen genomförs. De bevakar strategiska frågor som om det ska bli verksamhetsområde för dagvatten eller inte, att vissa områden kan bli svåra och dyra att lösa dagvattenfrågan i. Inom områden som inte ska ingå i verksamhetsområde deltar FEV i översiktsplanarbetet endast med sin kompetens som stöd för MOS Planering.

2.2.2 Detaljplan (inklusive detaljplaneprogram)

Vid detaljplaneläggning ska kommunen visa hur dagvattenhanteringen kommer att lösas. Genom planbestämmelser kan förutsättningar som behövs för att genomföra en viss dagvattenlösning ges.

Utgångspunkten i plan- och bygglagen är att marken som ska tas i anspråk för bebyggelse ska vara lämplig för det ändamål som detaljplanen anger. Är dagvattnet ett problem som behöver lösas för att marken ska anses vara lämplig ska kommunen visa att problemet kan lösas vid ett genomförande av detaljplanen. I planbeskrivningen kan en beskrivning av hur lösningen ska genomföras finnas, och ibland behövs även särskilda planbestämmelser på plankartan för att dagvattenlösningen ska kunna genomföras och för att marken ska bli lämplig.

MOS/Planering ansvarar för att dagvattenfrågan tas upp i detaljplanarbetet. MOS/Planering ansvarar för att dagvattenutredningar och skyfallsplanering samt förprojektering av dagvattenlösningar görs vid behov. Ansvaret innefattar även att avgöra vad som ska utredas, det vill säga vad utredningen ska innehålla och ge svar på, och därmed också vad en beställning av konsult ska ha för kravspecifikation. Det bör finnas en checklista för beställningarna. Inom befintligt eller blivande verksamhetsområde för dagvatten är det FEV som beställer och svarar för förprojektering av allmän dagvattenanläggning. Det är MOS/Projektingenjör som beställer förprojekteringen i övriga fall.

Samtliga utredningar ska bekostas av exploatören/byggherren. Det sker genom planavtal, eller genom att exploatören/byggherren direkt bekostar utredningarna eller indirekt genom att denne betalar anläggnings- och brukningsavgift för dagvatten.

Förprojektering är en mycket viktig del i arbetet med att upprätta en detaljplan. Genom förprojekteringen av dagvattenlösningen granskas att detaljplanen har utformats på ett sådant sätt att det går att genomföra en lämplig hantering av dagvattnet.

⁶ Se ordlista

Vid detaljplanering ska hela avrinningsområdet beaktas och inte bara planområdet. Därmed inte sagt att dagvattenlösningar för hela avrinningsområdet måste få sin lösning inom detaljplanen. I detaljplanen måste det avsättas tillräckligt mycket mark för dagvattenlösningar, både på kvartersmark och på allmän plats. Det avgörs hur allmän plats kan användas, exempelvis var fördröjningsåtgärder placeras. Vid behov kan även till exempel höjdnivåer för byggnader, gator och mark behöva anges liksom andel hårdjord yta.

Detaljplanen ska utgöra stöd för bygglovgranskningen och behöver därför ha en principlösning för hur dagvattenfrågan ska lösas. Det är viktigt att detaljplanen ger tillräckligt stöd för höjdsättning i projekteringen. Det är också viktigt att dagvattenutredningarna finns kvar, så att MOS/Bygg kan använda dem vid bygglovgranskningen.

MOS/Naturvård bevakar dagvattenfrågor ur recipientens biologiska perspektiv. Bland annat bedöms vad den aktuella recipienten tål av föroreningar. MOS/Naturvård medverkar i bedömningen av eventuella effekter på recipienten och ekosystemtjänster samt bidrar med rekreations- och pedagogiska perspektiv.

MOS/Exploatering/Exploateringsingenjör deltar i arbetet och granskar detaljplanerna ur ett genomförandeperspektiv och upprättar genomförandedelen av planbeskrivningen. Genomförandet av detaljplanen regleras framför allt i exploateringsavtal eller, i de fall kommunen säljer mark, i markanvisningsavtal/köpekontrakt. I dessa avtal kan krav på hur dagvatten ska hanteras skrivas in. Dessa ska följa denna dagvattenstrategis mål och strategier. Exploateringsingenjör initierar utvidgning av verksamhetsområde för dagvatten och bevakar att det i detaljplanen avsätts mark för dagvattenhantering.

Genomförandet av dagvattenlösningar för kvartersmarken (tomtmark) bör regleras i avtal (exploaterings-, markanvisningsavtal respektive köpekontrakt) mellan kommunen och exploatören/byggherren/tomtköparen. I avtalet bör regleras hur hanteringen av dagvatten från kvartersmark och gator och annan allmän plats samordnas. Syftet är att den optimala lösningen ska kunna genomföras.

MOS/Exploatering/Projektingenjör deltar aktivt i och granskar dagvattenutredningar inom befintligt eller blivande verksamhetsområde för dagvatten. I de fall det aktuella planområdet ligger utanför befintligt eller blivande verksamhetsområde för dagvatten, är det projektingenjören som beställer och leder förprojektering av dagvattenlösningarna för allmän plats. Men förprojekteringen bekostas av exploatören. Projektingenjören stödjer Planering med granskning av att det som redovisats i utredningar och dagvattenlösningar går att genomföra samt att höjdsättningen stödjer dagvattenlösningen.

Projektingenjören bevakar i samråd med Trafik och mark hur dagvatten hanteras för allmän plats inklusive estetiska och rekreativa aspekter. Att tillräckligt stora grönytor

avsätts för dagvatten är en sådan fråga. Det område som avsätts som grönområde får inte helt tas i anspråk av dagvattenanläggning. Förutsättningarna för skyfallsomhändertagande och 100-årsregn bevakas också i planeringen.

MOS/Bygg Tar del av planarbetet och lämnar synpunkter. Syftet är att detaljplanen sedan ska vara ett tydligt stöd i bygglovgranskningen av byggprojektets dagvattenlösning.

MOS/Miljös roll är att utöva tillsyn och prövning av miljöfarliga verksamheter enligt miljöbalken. Miljö bevakar dagvattenfrågor ur miljösynpunkt och granskar dagvattenutredningar i planeringsskedet. Miljö deltar i diskussion om verksamhetsområde för dagvatten eller om egen anläggning ska väljas för ett område. De bevakar även att valet av dagvattenlösningar inte försämrar recipienten.

MOS/Trafik och mark ansvarar för huvudmannskapet för allmän platsmark. Trafik och mark ansvarar för dagvattenhantering på allmän platsmark och annan kommunägd mark som avdelningen förvaltar. Avdelningen lämnar synpunkter ur driftssynvinkel på hur allmän plats ska användas, exempelvis för fördröjningsmagasin och multifunktionella⁷ ytor.

Falu Energi och vatten (FEV) stödjer, inom befintligt eller blivande verksamhetsområde för dagvatten, Planering med vilka krav som behöver ställas på den dagvattenutredning som ska göras. Utredningen ska klargöra både behov av fördröjning och rening samt tekniska förutsättningar. FEV stödjer Planering med granskning av att det som redovisats i utredningar och dagvattenlösningar och förprojektering också går att genomföra. Inom befintligt eller blivande verksamhetsområde för dagvatten är det FEV som beställer och svarar för förprojektering av allmän dagvattenanläggning. Förprojekteringen sker i samråd med MOS/Planering, projektingenjör och exploateringsingenjör.

Privat exploatör/Byggherre bekostar samtliga utredningar som behövs för detaljplanen såsom dagvattenutredningar och skyfallsplanering samt förprojektering av dagvattenlösningar för egen exploatering såväl inom befintligt eller blivande verksamhetsområde för dagvatten, som utanför verksamhetsområde.

För externa exploateringar är det den privata exploatören/byggherren som ansvarar för och upphandlar/utför dagvattenutredningar och förprojektering utom i de fall det görs av projektingenjör (bekostas dock ändå av exploatör/byggherre).

Kommunen som exploatör: För kommunens egna exploateringsområden, där kommunen alltså är exploatör, gäller samma som för den privata exploatören ovan. För kommunens egna exploateringar budgeteras för dagvattenutredningar, och eventuell terrängmodell.

Utanför verksamhetsområdet ansvarar projektingenjör för kommunens egna exploateringar.

⁷ Multifunktionell yta är t ex en bollplan som förläggs så lågt att den vid stora regnmängder kan fungera som ett fördröjningsmagasin.

Projektingenjör svarar även för att det som utgör vattenverksamhet hanteras enligt lag när det gäller kommunens egna exploateringar. Det kan avse samråd eller tillstånd från länsstyrelsen eller anmälan till kommunens myndighetsnämnd.

Kommunen som fastighetsägare (t ex enhet service för skolfastigheter) har samma roll och ansvar som den privata exploatören/byggherren när kommunen som fastighetsägare har initierat en ny detaljplan.

Annat verksamhetsutövare, övriga fastighetsägare (t ex trafikverket) har samma roll och ansvar som den privata exploatören/byggherren.

2.2.3 Bygglov

MOS/Planering ansvarar för att detaljplanen utformas så att den kan ge stöd i dagvattenfrågan i bygglovet.

MOS/Exploateringsingenjör informerar MOS/Bygg vid kommunala exploateringsområden vilka dagvattenfrågor som särskilt behöver bevakas i bygglovet.

MOS/Bygg initierar, bevakar och samordnar dagvattenfrågan i bygglov och tekniskt samråd. Detaljplanens dagvattenutredning är ett underlag vid bygglovgranskningen. Men det är planbestämmelserna som styr granskningen. Bygg samråder vid behov med FEV om lämplig dagvattenlösning. Informerar bygglovsökande om dagvattenhantering. Initierar platsspecifik dagvattenutredning om det behövs för bygglov, om den saknas i detaljplanen, och vid byggande utanför detaljplan. Kräver in underlag för hur dagvatten kommer att omhändertas inom fastighet. I tekniskt samråd bevakar Bygg hur dagvattenfrågan har lösts utifrån detaljplan och bygglov (dagvatten bör finnas med i checklista för tekniskt samråd). Det bör vara ett krav för att få startbesked att byggherren redovisar dagvattenlösningen. Bygg bevakar att bygglov och kontrollplan följs

under byggtiden. I kontrollplanen bör det finnas med en punkt att dagvattenlösningen har utförts.

MOS/Miljö bevakar i samband med granskningen av bygglov att dagvattenfrågan är utredd, och informerar i första hand MOS/Bygg. Bygg har sedan kontakt med sökanden och efterfrågar det som krävs, t ex att en anmälan av dagvattenanläggning kan krävas/krävs enligt miljöbalken. MOS/Miljö handlägger anmälan om ny dagvattenanläggning, som blir ett ärende hos Miljö.

MOS/Trafik och mark är remissinstans till MOS/Bygg för att säkerställa att allmän plats inte används för annat ändamål.

FEV är remissinstans till MOS/Bygg om det behövs, vilket det oftast gör, kompetens om lämplig dagvattenlösning och om objektet ligger inom verksamhetsområdet för dagvatten. FEV bör också få remisser för att bevakas sina egna intressen. FEV kan bedöma om den dagvattenlösning som redovisas i ansökan om bygglov överensstämmer med de krav som ställts i dagvattenutredning och avtal. FEV ställer funktionskrav men är inte konsulter som visar hur det ska lösas.

Exploatören/Byggherren/Kommunen som fastighetsägare redovisar i bygglovsansökan hur dagvattenhanteringen har lösts. Ska även lämna anmälan om dagvattenanläggning och OA enligt miljöbalken.

2.2.4 Projektering och kontroll

Detta avsnitt avser byggande av gator, parker, ledningar på allmän plats men är även i vissa avsnitt tillämpligt på motsvarande anordningar på kvartersmark.

MOS/Planering tillför kompetens vid projektering.

MOS/Naturvård deltar med kunskapsstöd och bevakar utformning av öppna lösningar, våtmarker och multifunktionella ytor på allmän plats.

MOS/Exploatering/Exploateringsingenjör säkerställer ägande- eller nyttjanderätt till mark som behövs för kommunens dagvattenanläggningar som inte är en del i den allmänna dagvattenanläggningen, vid behov med stöd av stadsjurist. Exploateringsingenjör bistår projektingenjör så att inte dagvatten från angränsande mark blir ett problem på kvartermark.

Exploateringsingenjör ansvarar för att gemensamhetsanläggningar vid behov bildas för avledande diken eller dräneringsrör på/för kvartermark.

MOS/Exploatering/Projektingenjör håller i projektering av gator och allmän plats och därmed projektering av deras dagvattenanläggningar. Det vill säga exempelvis gatans dagvattenanläggningar, såsom dagvattenbrunnar och fördrojningsanläggningar.

Att inte ytvatten (eller grundvatten) från angränsande allmän platsmark vållar problem på kvartermarken ska vara löst i detaljplanen. Projektingenjören ansvarar för att eventuella avledande diken eller dräneringsrör kommer med i projekteringen.

Projektingenjör tar initiativ till och deltar i dels upprättande av överenskommelser med FEV om utformning, ansvar, anläggningskostnad⁸ och dels tillsammans med FEV och T&M om drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen, samt skötselplan.

MOS/Trafik och mark deltar i projektering och kan påverka utformning av dagvattenlösningar, upprättar avtal och skötselplan.

Trafik och mark upprättar överenskommelser tillsammans med projektingenjör och FEV om utformning, ansvar,

anläggningskostnad⁹ samt drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen och skötselplan. Trafik och mark anger om det finns behov av att beställa skötselplan från konsult. De objektsspecifika överenskommelserna utformas enligt riktlinjer i en generell överenskommelse mellan parterna.

FEV projekterar FEV:s dagvattenanläggningar inom verksamhetsområden, vilket samordnas med gator och allmän plats. Konsult anlitas ofta för projekteringen.

FEV säkerställer ägande- eller nyttjanderätt till mark som behövs för dessa dagvattenanläggningar¹⁰.

FEV deltar i upprättande av överenskommelser med MOS (T&M och projektingenjör) om utformning, ansvar, anläggningskostnad¹¹ samt drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen och skötselplan.

MOS/Bygg informerar om och följer upp detaljplanens krav på dagvattenhantering vid bygglovs- och anmälningsärenden. Kontrollerar byggnadens placering och höjdsättning. Bygg kan även informera om lämpliga byggmaterial som inte förorenar dagvatten. Dagvatten tas upp på checklistan för tekniskt samråd.

Exploatören/Byggherren/Kommunen som fastighetsägare/Verksamhetsutövare/Fastighetsägare Ansvarar för och bekostar utredning/projektering av dagvattenlösning för den enskilda tomten eller projektet.

2.2.5 Byggskede

Här beskrivs byggande av såväl infrastruktur (gator, vatten och avlopp och andra ledningar, parkeringar m m inklusive parker och grönområden) som byggnader. Byggskedet omfattar även upphandling av entreprenader.

⁸ Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

⁹ Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

¹⁰ Dagvattenanläggningar placeras helst på kommunägd mark

¹¹ Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

MOS/Planering finns tillgänglig för diskussioner.

MOS/Exploatering/Exploateringsingenjör bevakar att eventuell enskild anläggning byggs och gemensamhetsanläggning bildas samt andra avtalsvillkor följs, vid behov med stöd av stadsjurist.

MOS/Exploatering/Projektingenjör leder utbyggnad av gator och allmän plats. Detta samordnas med utbyggnad av dagvattenanläggningar inom verksamhetsområde för dagvatten, i vilket exploaterings projektingenjör deltar och samverkar med FEV:s byggprojektledare. Projektingenjör ansvarar för att ta fram relationsritningar, slutdokumentation och skötselplan för de allmänna dagvattenanläggningar där samordning av drift mellan kommunen och FEV behövs, t ex fördröjningsdammar på parkmark. Underlag ska lämnas till för Falukartan ansvarig GIS-ingenjör.

FEV ansvarar som beställare för utbyggnad av allmänna dagvattenanläggningar inom verksamhetsområde, utom vid gemensamhetsanläggningar (enskild anläggning på kvartersmark). Detta samordnas med utbyggnad av gator och allmän plats, i vilket FEV deltar och samverkar med MoS/Exploatering projektingenjör. FEV kontrollerar att upprättade handlingar följs. FEV ska ta fram relationsritningar och skötselbeskrivningar för helt egna anläggningar.

FEV ger visst kunskapsstöd till entreprenörerna under byggtiden.

MOS/Trafik och mark svarar på projektingenjörens frågor om problem. Deltar i projektingenjörens avstämning mot projekteringen och byggmöten vid flera tillfällen under projektets gång, vilket bidrar till bättre insyn i tidsplaner. Beträffande relationsritningar och skötselplan informerar

Trafik och mark projektingenjören om vad dessa behöver innehålla ur deras synvinkel.

MOS/Bygg utför kontroll inför slutbesked: Kontrollerar att byggherren följt lagar och förslag till dagvattenlösning enligt fastställd kontrollplan.

MOS/Miljö utövar tillsyn enligt miljöbalken.

MOS/Naturvård deltar med kunskapsstöd och bevakar utformning av öppna lösningar, våtmarker, och multifunktionella ytor på allmän plats.

Exploatören/Byggherren/Kommunen som fastighetsägare/Verksamhetsutövare/Fastighetsägare ansvarar för att byggandet sker enligt bygglov och kontrollplan (enligt plan- och bygglagen) och övriga tillstånd (enligt miljöbalken).

2.2.6 Drift och underhåll

MOS/Planering finns tillgänglig för diskussioner.

MOS/Exploatering/Exploateringsingenjör bidrar med kunskapsstöd.

MOS/Exploatering/Projektingenjör överlämnar dagvattenanläggningar till T&M eller annan som ska sköta drift (t ex gatans rännstensbrunnar, oljeavskiljare). Dokumentation, avtal och skötselplaner ska finnas.

MOS/Trafik och mark tar emot nya dagvattenanläggningar från Projektingenjörer (överlämning).

Ansvarar för avvattning av de gator och allmänna platser som kommunen är huvudman för och för att snöhantering sker på ett ur miljösynpunkt tillfredsställande vis.

Det ska finnas skötselplaner och rutinbeskrivningar som säkerställer att drift och underhåll sker på sätt som påverkar dagvattnet och miljön minst. Till exempel drift och underhåll av dagvattenbrunnar, gatusopning, gödsling, ogräsbekämpning och saltanvändning.

Trafik och mark upprättar av överenskommelser tillsammans med projektingenjör och FEV om utformning, ansvar, anläggningskostnad¹² samt drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen, och skötselplan. Trafik och mark anger om det finns behov av att beställa skötselplan från konsult.

MOS/Miljö utövar tillsyn enligt miljöbalken på dagvattenanläggningar och verkar allmänt för att minska mängden föroreningar i dagvatten. För miljöfarliga verksamheter sker detta genom myndighetsbeslut och viss information och rådgivning. Det är dock verksamhetsutövarens/anläggningsägarens ansvar att ha egenkontroll på sin verksamhet och vid behov anlita konsulter.

FEV är huvudman för den allmänna dagvattenanläggningen fram till utlopp i recipienten. Huvudmannaskapet kan även omfatta allmänna dagvattenanläggningar på allmän platsmark.

FEV ansvarar för omhändertagande, skötsel och drift av den allmänna anläggningen, även för de delar av anläggningen som ligger öppet på allmän plats. FEV ansvarar även för rening av dagvatten från normal bebyggelse om behov finns.

FEV utarbetar en plan för utbyte av kombinerade till duplika eller separata system.

FEV deltar i upprättande av överenskommelser tillsammans med projektingenjör och Trafik och mark om utformning, ansvar, anläggningskostnad¹³ samt drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen och skötselplan.

MOS/Naturvård deltar med kunskapsstöd och bevakar utformning av öppna lösningar, våtmarker, multifunktionella ytor på allmän plats.

Privat exploatör/byggherre/kommunen som fastighetsägare/andra fastighetsägare är såsom fastighetsägare är ansvariga för att förhindra förorening av dagvatten och för att avledningen inom fastigheten sker på ett säkert sätt (t ex inte ut över gata eller gång- och cykelväg).

Verksamhetsutövare: Trafikverket ansvarar för rening och säker avledning av dagvatten från de vägar och järnvägsområden som tillhör dem. Enskilda väghållare på motsvarande sätt från sina vägar.

2.2.7 Tillsyn och övrigt

MOS/Miljö ansvarar för en stor del av tillsynen enligt miljöbalken. Tillsynen avseende dagvatten omfattar bland annat att kontrollera att dagvattenhanteringen utformas

och bedrivs i enlighet med miljöbalken och enligt gällande vattenskyddsföreskrifter inom vattenskyddsområden.

Tillsynen gäller även skador enligt miljöbalken (t ex sådana som kan orsaka mögel). Det innefattar även tillsyn av snöupplag. Miljö sprider information till allmänheten och fastighetsägarna om att inte förorena dagvattnet.

FEV sprider information till allmänheten och fastighetsägarna m fl om att inte förorena dagvattnet. Det gör även de kommunala enheterna i olika roller.

MOS/Exploateringsingenjör Bevakar att byggherrar och exploatörer följer åtaganden i avtal som inte bevakas av andra enheter.

2.2.8 Utvärdering och erfarenhetsåterföring

Kunskapsöverföring och erfarenhetsåterföring ska ske i flera steg (där dagvatten är en av de frågor som utvärderas).

När detaljplanen är klar ska **MOS/Planering** hålla ett överlämnandemöte. Vid detta ska alla berörda enheter och roller delta. Syftet är att tydliggöra detaljplanens genomförande med avseende på bland annat dagvatten.

Direkt när utbyggnaden av allmän plats och dagvattenanläggning är klar (byggskedet) ska det hållas ett överlämnandemöte. **MOS/projektingenjör** sammankallar detta. Vid detta möte ska alla berörda enheter och roller delta.

¹² Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

¹³ Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

Planläggning, byggprocesser och exploateringsavtal m m följs upp. Det kan även vara lämpligt att hålla ett möte när byggnationen på kvartermarken (åtminstone en del av tomterna) är klar. *Slutsatserna dokumenteras*: Erfarenheterna från projektet ska dokumenteras dels genom händelserapportering under processens och byggtidens gång, dels i en sammanfattande rapport. Bra och dåliga exempel beskrivs och hur det bör påverka teknisk handbok, processer, avtal m m. Detta används i pågående och kommande projekt.

MOS/trafik och mark kallar, när dagvattenanläggningen varit i bruk några år, berörda enheter till möte om hur drift och underhåll fungerar. Det utvärderas hur anläggningar m m fungerar, vilka klagomål som har kommit in osv. *Slutsatserna dokumenteras*. Bra och dåliga exempel beskrivs och hur det bör påverka teknisk handbok, processer, avtal m m. Detta används i pågående och kommande projekt.

Det behöver finnas ett tekniskt stöd där dessa framtida möten läggs in och automatiskt skickar påminnelser när möte ska hållas.

2.3 Ansvarsfördelning

Dagvattenstrategin gäller både nyexploateringsområden och förtätning av befintliga områden. Den kan i tillämpliga delar även gälla även ombyggnader av befintlig bebyggelse, till exempel vid borttagande av duplikata system eller översvämningssproblem i befintliga dagvattenanläggningar. Den kan tillämpas vid verksamhetsområden såväl inom detaljplanlagda områden som inom områden som inte är eller ska bli planlagda.

Nedanstående beskrivning i tabellform ger en schematisk bild av ansvarsfördelningen både inom Falu kommun och för andra berörda aktörer. Ansvaret är fördelat på flera

olika aktörer, såsom kommun, kommunens VA-bolag Falu Energi och Vatten AB, statlig och enskilda väghållare, byggherrar, fastighetsägare och verksamhetsutövare. Samtliga är ansvariga för att hanteringen av dagvatten sker i enlighet med lagar, förordningar, planer och bygglov. Ansvaret anger avdelning, enhet eller funktion inom kommunen, för att tydliggöra vem som gör vad. Beskrivningen gäller både **nyexploatering** och **befintliga områden**.

Exploateringsprocessen beskrivs i kapitel 2.2 Planerings- och exploateringsprocessen. Det kapitlet beskriver även ansvarsfördelningen mer utförligt än nedanstående tabell.

Läsanvisning:

De olika stegen i processen återfinns i tabellens kolumner. I tabellens rader beskrivs de olika aktörernas ansvar och aktiviteter. Texten i tabellen är något förkortad. För utförligare text läs kapitlet Processer, ansvar och roller.

Förkortningar:

MOS = miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen

T&M = avdelning trafik och mark

FEV = Falu Energi och vatten AB

Explo = exploatering

dv = dagvatten

VO = verksamhetsområde för dagvatten

D&U = drift och underhåll

DP = detaljplan

ÖP = översiktsplan

FÖP = fördjupad översiktsplan

MB = miljöbalken

PBL = plan- och bygglagen

Ansvarig för att beakta dagvattenfrågorna respektive deltar/bevakar i respektive moment.

Ansvarig för respektive deltar	Planeringsprocessen	Bygglov	Projektering och Kontroll	Byggskede infrastruktur och på tomt/byggnader	Drift och underhåll	Tillsyn och övrigt	Erfarenhetsåterföring
MOS, Planering	<p>Översiktsplan¹⁴ Initierar, samordnar, deltar. Beaktar dv i FÖP. Beaktar dv vid val av nyexploateringsområden. Beaktar översiktliga underlag t ex geoteknik och geohydrologi som behövs för ÖP.</p> <p>Detaljplan¹⁵ (inkl program) Ansvarar för att dv-frågan tas upp och behandlas i DP (ska utgöra stöd för bygglovgranskning). Deltar i dv-utredning. Skyfallsplanering. Avsätter mark för dv och avgör hur allmän plats ska användas (exv var fördröjningsåtgärder placeras).</p>	<p>Detaljplan (inkl program) Ansvarar för att detaljplanen utformas så att den kan ge stöd i dv-frågan i bygglovet.</p>	<p>Detaljplan (inkl program) Tillför kompetens i projektering.</p>	<p>Detaljplan (inkl program) Tillgänglig för diskussion.</p>	<p>Detaljplan (inkl program) Tillgänglig för diskussion.</p>		<p>Detaljplan (inkl program) Se Processer. Överlämnande-möte.</p>
MOS, Naturvård	<p>Översiktsplan Bevakar dv-frågor i ÖP- och DP-planering. Vad tål recipienten.</p> <p>Detaljplan Bevakar dv-frågor i ÖP- och DP-planering. Vad tål recipienten.</p>		<p>Deltar med kunskapsstöd och bevakar utformning av öppna lösningar, våtmarker, multifunktionella ytor.</p>	<p>Deltar med kunskapsstöd och bevakar utformning av öppna lösningar, våtmarker, multifunktionella ytor.</p>	<p>Deltar med kunskapsstöd och bevakar utformning av öppna lösningar, våtmarker, multifunktionella ytor.</p>		<p>Se Processer. Överlämnande-möte.</p>
MOS, Exploateringsingenjör (expl-ing)	<p>Deltar i och granskar ÖP och planprogram, deltar i och granskar i DP, genomförandebeskrivning, utvidgning av VO, exploateringsavtal, markanvisningsavtal (tomtför-säljning). Budgeterar för dv-frågor vid DP-beställning. Bevakar avsättning av mark för dv-hantering.</p>	<p>Informerar MOS/ Bygg för kommunala exploateringsområden vilka dagvattenfrågor som särskilt behöver bevakas i bygglovet.</p>	<p>Säkerställer ägande- eller nyttjanderätt till mark som behövs för kommunens dv-anläggningar som inte är en del i den allmänna dv-anläggningen, vid behov med stöd av stadsjurist. Bistår proj-ing så att inte dv från angränsande mark blir problem på kvartersmark. Ansvar att ev gemensamhetsanläggningar bildas för avledande diken eller dräneringsrör på/för kvartersmark.</p>	<p>Bevakar att ev anläggning byggs och gemensamhetsanläggning bildas samt andra avtalsvillkor, vid behov med stöd av stadsjurist.</p>	<p>Kunskapsstöd.</p>	<p>Bevakar att byggherrar och exploaterer följer åtaganden i avtal som inte bevakas av andra enheter.</p>	<p>Se Processer. Överlämnande-möte.</p>

¹⁴⁻¹⁵ Se ordlista

Ansvarig för respektive deltar	Planeringsprocessen	Bygglov	Projektering och Kontroll	Byggskede infrastruktur och på tomt/byggnader	Drift och underhåll	Tillsyn och övrigt	Erfarenhetsåterföring
MOS, Explo Projekt- ingenjör (proj-ing)	<p>Deltar aktivt i och granskar dv-utredning inom befintligt eller blivande VO.</p> <p>Utanför VO ansvarar för dv-utredning för kommunens egna exploatering.</p> <p>Beställer och leder förprojektering av dv-lösningar.</p> <p>Stödjer Planering med granskning av utredningar och lösningar samt att höjdsättning stödjer dv-lösning.</p> <p>Bevaka och hantera dagvatten på allmän plats vid planering. Att inte ytvatten (eller grundvatten) från angränsande allmän platsmark vållar problem på kvartersmarken ska vara löst i detaljplanen. Bevakar estetiska och rekreativa aspekter och att tillräckligt stora grönytor avsätts för dv, t ex fördröjning.</p> <p>Skyfallsomhändertagande och 100-årsregn bevakas i planering.</p>		<p>Håller i projektering av gator och allmän plats med dito för dv-anläggningar inom VO.</p> <p>Ansvar för kontroll att inte ytvatten (eller grundvatten) från angränsande allmän platsmark vållar problem på kvartersmarken, att ev avledande diken eller dräneringsrör kommer med i projektering.</p> <p>Tar initiativ till och deltar i dels upprättande av överenskommelser med FEV om utformning, ansvar, anläggningskostnad¹⁶ och dels tillsammans med FEV och T&M om drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen, samt skötselplan.</p> <p>Följer upp att anmälan om inrättande av dagvattenanläggning enligt MB görs där det krävs.</p>	<p>Byggprojektleder (frontar) vid samverkan vid utbyggnad av gator och allmän plats med dito för dv-anläggningar inom VO.</p> <p>Ansvarar för att ta fram relationsritningar, slutdokumentation och skötselplan för de allmänna dv-anläggningar där samordning av drift mellan kommunen och FEV behövs, t ex fördröjningsdammar på parkmark. Underlag ska implementeras i Falukartan.</p>	<p>Överlämnar dv-anläggningar med dokumentation till T&M eller annan som ska drifta.</p>		<p>Se Processer.</p> <p>Kallar alla berörda enheter till möte när byggskedet är klart.</p>

¹⁶ Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

Ansvarig för respektive deltar	Planeringsprocessen	Bygglov	Projektering och Kontroll	Byggskede infrastruktur och på tomt/byggnader	Drift och underhåll	Tillsyn och övrigt	Erfarenhets-återföring
MOS, Bygg		<p>Initierar, bevakar och samordnar dv i bygglov. Samråder vid behov med FEV om lämplig dv-lösning. Informerar bygglov-sökande om dagvattenhantering. Initierar platspecifik dagvattenutredning som behövs för bygglov, om den saknas i DP, och vid utomplansbyggande.</p> <p>Kräver in underlag för hur dv omhändertas inom fastighet.</p> <p>I tekniskt samråd bevakar dv utifrån DP och bygglov.</p> <p>Bevakar att bygglov och kontrollplan följs. Se även avsnitt Processer.</p>	<p>Informera och följa upp DP:s krav på dagvattenhantering vid bygglovs- och anmälningsärenden.</p> <p>Informera om dagvatten.</p> <p>Kontrollera byggnadens placering och höjdsättning.</p> <p>Informera om lämpliga byggmaterial som inte förorenar dagvatten.</p> <p>Dagvatten tas upp på checklista för tekniskt samråd.</p>	<p>Kontroll inför slutbesked.</p> <p>Kontrollerar att byggherren följt lagar och förslag till lösning enligt fastställd kontrollplan.</p>		<p>Sprida information till allmänheten och fastighetsägarna om att inte förorena dagvattnet.</p>	<p>Se Processer. Överlämnande-möte.</p>
MOS, Miljö Miljötillsyn	<p>Bevakar dv-frågor ur miljösynpunkt i ÖP- och DP-planering enligt MB.</p> <p>Deltar i diskussion om val av VO eller egen anläggning. Recipientkvalitet. Granskar dv-utredning.</p>	<p>Bevakar att dv-frågan är utredd i samband med granskningen av bygglov.</p> <p>Informerar om att en anmälan av dv-anläggning kan krävas/krävs enligt MB.</p>	<p>Handlägger anmälan av dv-anläggning enligt MB där sådan ska göras.</p>	<p>Tillgänglig för ev diskussion under byggtiden.</p>	<p>Utöva tillsyn enligt MB på dv-anläggningar. Arbeta för att minska mängden föroreningar i dv.</p> <p>För miljöfarliga verksamheter genom viss information, rådgivning eller myndighetsbeslut arbeta för att minska mängden föroreningar till dv. Men är inte konsulter!</p>	<p>Ansvarar för en stor del av tillsyner enligt MB. Även skada enligt MB.</p> <p>Sprida information till allmänheten och fastighetsägarna om att inte förorena dagvattnet.</p> <p>Tillsyn dagvattenanläggningar och snöupplag.</p>	<p>Se Processer. Överlämnande-möte.</p>

Ansvarig för respektive deltar	Planeringsprocessen	Bygglov	Projektering och Kontroll	Byggskede infrastruktur och på tomt/byggnader	Drift och underhåll	Tillsyn och övrigt	Erfarenhetsåterföring
MOS, T&M	<p>Planera för snöröjning.</p> <p>Bevakar drifts- och underhållsaspekter.</p> <p>Lämnar synpunkter på hur allmän plats ska användas, exempelvis fördröjningsmagasin.</p>	<p>Remissinstans för att säkerställa att den allmänna platsen inte används för andra ändamål.</p>	<p>Deltar i projektering: påverkar utformning, göra avtal, skötselplan.</p> <p>Upprättaröverenskommelser med proj-ing och FEV om utformning, ansvar, anläggningskostnad¹⁷ och D&U, driftskostnadsfördelning för dv-anläggningen, och skötselplan, där T&M anger behov av skötselplan från konsult.</p>	<p>Svarar på projektingenjörrens frågor om problem. Deltar i projektingenjörrens avstämning av projekteringen vid flera avstämningar under projektets gång, vilket bidrar till bättre insyn i tidsplaner.</p> <p>Informerar projektingenjören om vad relationsritningar och skötselplan behöver innehålla.</p>	<p>Tar emot nya dv-anläggningar från projektingenjör (överlämning).</p> <p>Ansvarar för avvattning av de gator och allmänna platser som kommunen är huvudman för och för att snöhantering sker på ett ur miljösynpunkt tillfredsställande vis. Det ska finnas skötselplaner och rutinbeskrivningar som säkerställer att D&U sker på sätt som påverkar dv och miljö minst. (egenkontroll enligt MB)</p> <p>Se avtal med FEV.</p>		<p>Se Processer.</p> <p>Deltar i överlämnandemöte.</p> <p>Kallar berörda enheter till möte om hur D&U fungerar.</p>

¹⁷ Anläggningskostnad för vissa av MOS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

Ansvarig för respektive deltar	Planeringsprocessen	Bygglov	Projektering och Kontroll	Byggskede infrastruktur och på tomt/byggnader	Drift och under- håll	Tillsyn och övrigt	Erfarenhets- återföring
FEV	<p>ÖP: Bevakar att dv-kommer kunna lösas vid genomförandet.</p> <p>DP, inom VO och blivande VO: Stödjer Planering med vilka krav som ska ställas på dv-utredningar, skyfallsplanering och förprojektering samt med granskning av dessa.</p> <p>Inom befintligt VO bedömer kapacitet i befintligt nät.</p> <p>Inom befintligt eller blivande VO för dv är det FEV som beställer och svarar för förprojektering av allmän dv-anläggning. Förprojekteringen sker i samråd med MOS/Planering, projekttingenjör och exploateringsingenjör.</p>	<p>Inom VO remissinstans till MOS/bygglov med kompetens om lämplig dv-lösning. Kan bedöma om den dv-lösning som redovisas i ansökan om bygglov överensstämmer med de krav som ställts i dv-utredning och avtal. Ställer funktionskraven är inte konsulter som visar hur det ska lösas. Bevakar även sina egna intressen.</p>	<p>Säkerställer ägande- eller nyttjanderätt till mark som behövs för dagvattenanläggningar¹⁸.</p> <p>Projektering av FEV:s dv-anläggningar inom VO, samordnas med gator och allmän plats.</p> <p>Deltar i upprättande av överenskommelser med MOS (T&M och proj-ing) om utformning, ansvar, anläggningskostnad¹⁹ samt drift och underhåll, driftskostnadsfördelning för dagvattenanläggningen och skötselplan.</p>	<p>Utbyggnad av dv-anläggningar inom VO utom vid gemensamhetsanläggningar (beställare), samordnas med gator och allmän plats (deltar och samverkar med MOS/Explo proj-ing).</p> <p>Kontrollera att handlingar följs.</p> <p>Ger visst kunskapsstöd till entreprenörerna under byggtiden.</p>	<p>Huvudman för den allmänna VA-anläggningen fram till utlopp i recipienten.</p> <p>Även allmän dv-anläggningar på allmän platsmark.</p> <p>Ansvarar för omhändertagande, skötsel och drift av anläggningen (egenkontroll enligt MB), även för de delar av anläggningen som ligger öppet på allmän plats. Ansvarar för rening av dv från normal bebyggelse där behov finns.</p> <p>Utarbetar plan för utbyte av kombinerade till duplikata eller separata system.</p> <p>Se avtal med kommunen (T&M).</p>	<p>Sprida information till allmänheten och fastighetsägarna om att inte förorena dagvattnet.</p>	<p>Se Processer. Överlämnande-möte.</p>

¹⁸ Dagvattenanläggningar placeras helst på kommunägd mark

¹⁹ Anläggningskostnad för vissa av MoS anläggningar bekostas enligt exploateringsavtal/gatukostnadsfördelning

Ansvarig för respektive deltar	Planeringsprocessen	Bygglov	Projektering och Kontroll	Byggskede infrastruktur och på tomt/byggnader	Drift och under-håll	Tillsyn och övrigt	Erfarenhetsåterföring
Privat exploatör (/Byggherre), Kommunen som fastighetsägare, Annan verksamhetsutövare och Fastighetsägare	Ansvarar för, utför och bekostar förprojektering av dv vid egen exploatering inom befintlig eller blivande V0 samt utanför V0.	lämna in bygglovsansökan (enligt PBL) och anmälan enligt MB. Redovisar i dessa hur dv-hantering lösts.	Ansvarar för och bekostar utredning/projektering av dagvattenlösning för den enskilda tomten.	Ansvarar för att byggandet sker enligt bygglov och kontrollplan (enligt PBL) och tillstånd enligt MB.	Fastighetsägare ²⁰ är ansvariga för att förhindra förorening av dagvatten och för att avledningen inom fastigheten sker på ett säkert sätt. Trafikverket ansvarar för rening och säker avledning av dagvatten från de vägar och järnvägsområden som tillhör dem. Enskilda väghållare dito från sina vägar. (Egenkontroll enligt MB).		

²⁰ Exploatör/byggherre har som fastighetsägare ansvar för dagvatten.

3. Ekonomi och finansiering

Detta kapitel utreder vilka skyldigheter att ordna dagvattentjänster som finns, vilka möjligheter som finns att finansiera detta samt konsekvenserna av införandet av strategin.

Genomförandet av dagvattenhanteringen ska vara både miljömässigt och kostnadseffektivt, se mål och riktlinjer. Investerings-, drifts- och underhållskostnader för dagvattenanläggningar ska vara proportionerliga i förhållande till nyttan. De dagvattenåtgärder och tekniska lösningar som väljs ska alltså vara de som är mest motiverade med hänsyn till miljöpåverkan, ekologi, hydrologi, översvämningar, funktion och kostnadseffektivitet.

3.1 Kommunens skyldighet att ordna allmänna vattentjänster

Kommunen är enligt Lagen om allmänna vattentjänster (2006:412) (vattentjänstlagen) skyldig att inrätta verksamhetsområde för dagvatten om detta av miljö- eller hälsoskäl behöver ordnas samlat eller i ett större sammanhang. Detta gäller både inom och utom detaljplanlagt område. Det gäller för såväl bostäder som industri och andra arbetsplats- och handelsområden.

Va-huvudmannen²¹ Falu Energi och Vatten (FEV) har genom överenskommelse mellan kommunen och FEV inom verksamhetsområdet för dagvatten skyldighet att avledda och ta hand om dagvattnet. Ansvaret gäller i princip allt vatten, oavsett kvalitet eller kvantitet. Men det finns begränsningar:

Kvantitativa begränsningar:

Enligt branschorganisationen Svenskt Vatten är det som är VA-huvudmannens skyldighet definierat i Svenskt Vattens publikation P110, sid 42, tabell 2.1. Definitionen i P110 är inte lag eller förordning men får anses vara branschstandard. Där anges att VA-huvudmannens ansvar vid nyexploateringar sträcker sig till att hantera dagvattenflöden från dimensionerande regn (tab 2.1) Enligt gällande dom från statens VA-nämnd sträcker sig VA-huvudmannens ansvar till att kunna hantera det s.k. "tio-årsregnet". För allt vatten över det dimensionerande regnet (tio-årsregnet, tab 2.1.) ansvarar kommunen i form av planering för detta i planprocessen. För de mest tätbebyggda områdena (centrum m m) ska alltså ledningarna dimensioneras för en återkomsttid på 10 år för fylld ledning och för 30 år med avseende på trycklinje i marknivå (d.v.s. då det svämmar över upp på gatan). Allt därutöver måste genom utformning av detaljplaner utformas så att inte dagvattnet orsakar skador.

Kvalitativa begränsningar:

Va-huvudmannen behöver bara ta emot dagvatten som liknar normalhushållets. Därför finns det sällan behov av rening. Om en dagvattenanläggning inrättas på grund av miljöhänsyn, borde anläggningen också ta bort eller motverka de miljöstörningar som är orsaken till inrättan-

det. Men FEV kan inte ställa krav på att t ex oljeavskiljare installeras för dagvatten från en fastighet. Det beror på att dagvattennätet bara för vattnet vidare till recipient. Ansvaret för rening skulle då kunna falla på VA-huvudmannen. Men det är den som förorenar som har ansvar enligt miljöbalken, vilket gör att krav borde ställas tidigare (på anläggningen som avleder vattnet) än på VA-huvudmannen. Exempelvis ställs krav på oljerenande åtgärder. Det är viktigt att exploatör/byggherre informeras om miljökrav i rätt skede.

3.2 Finansiering

Kommunfullmäktige beslutar om VA-taxa, det vill säga vad det ska tas ut avgift för och taxans konstruktion. Taxan ska vara likvärdig för alla.

Investerings- och driftskostnader för dagvattenanläggningar ska vara proportionerliga i förhållande till nyttan. Avgifterna får bestämmas som anläggningsavgifter och brukningsavgifter. Anläggningsavgift är en engångsavgift som ska täcka kostnaden för att ordna en allmän VA-anläggning. Brukningsavgift är en periodisk avgift som ska täcka drifts- och underhållskostnader och andra kostnader som inte täcks av anläggningsavgiften.

Om en brukningsavgift för dagvatten ska införas så måste den beslutas av kommunfullmäktige. FEV:s styrelse beslutar årligen om avgiftsnivåer.

Avgifterna får inte överskrida det som behövs för att täcka de kostnader som är nödvändiga för att ordna och driva VA-anläggningen. Men medel får enligt vissa specifika förutsättningar avsättas till en fond för framtida nyinvesteringar. Om

1. det finns en fastställd investeringsplan,
2. avsättningen avser en bestämd åtgärd,
3. åtgärden och de beräknade kostnaderna för den redovisas i planen,
4. det av planen framgår när de avsatta medlen är avsedda att tas i anspråk, och
5. planen innehåller de upplysningar som i övrigt behövs för att bedöma behovet av avsättningens storlek.

Detta gäller alltså avsättning (fondering) för framtida investering. Det används inte särskilt ofta av FEV. Brukningsavgifterna ska täcka såväl drift som underhåll. Det innebär att brukningsavgifter minus driftskostnader ska ge ett nettoöverskott att använda till underhållsåtgärder. Överskottet får dock inte sparas någon längre tid, så det är viktigt att det finns en underhållsplan och att den följs.

VA-huvudmannen får alltså finansiera sina nödvändiga kostnader för omhändertagande och bortledning av dagvattnet genom att ta ut avgifter. Beträffande fördelning av kostnader för utredningar under översikts- respektive detaljplaneringskedet, se vidare nedan.

²¹ Se ordlista

Ansvar för avvattningen av kvartersmarken vilar på de enskilda fastighetsägarna, för de allmänna platserna på huvudmannen för den allmänna platsen och Trafikverket ansvarar för sina vägar. Det finns dock inte anslutningskrav till dagvattenanläggningen. VA-huvudmannen har ansvaret för att ta hand om det dagvatten som det inte är rimligt att ta hand om på den egna fastigheten eller på den allmänna platsen. Dock med begränsningen av dimensioneringen till "10-årsregn", se ovan. Det är kommunen som har ansvar för multifunktionella²² ytor som kan hantera skyfall.

Om det krävs tekniska anläggningar eller installationer som fördröjningsmagasin för att ta hand om och leda bort dagvattnet är det VA-huvudmannens ansvar att dess kommer till stånd och fungerar²³. Det verkar vara juridiskt tveksamt att kräva att fastighetsägaren utför fördröjningsanläggningar på den egna fastigheten. Men det kan ske på frivillig väg genom att FEV inte kräver att fastigheten ska anslutas och då behöver fastighetsägaren inte betala anläggnings- och brukningsavgift för dagvattenanläggning. Det behövs informationskampanjer och andra sätt att informera fastighetsägarna om nyttan med olika typer av fördröjningsåtgärder på sina tomter.

Enligt vattentjänstlagen får hela VA-verksamheten avgiftsfinansieras men det finns inget som hindrar att kommunen skattefinansierar sin VA-verksamhet. Om kommunen skattefinansierar verksamheten eller del av verksamheten måste kommunallagens regler tillämpas (till exempel 2 kap 3 § Likställighetsprincipen).

En hög grad av skattefinansiering kan dock komma i konflikt med intentionerna i EU:s ramdirektiv för vatten. Utgångspunkten i ramdirektivet är att den som använder vattnet eller förorenar vatten ska betala för det. Det är därför kommunen i dagvattenstrategin vill kräva att fastighetsägare själva ska fördröja och/eller rena dagvatten inne på sin egen fastighet.

Enligt *Va-taxa för Falu kommun 2019* tas inom verksamhetsområde²⁴ anläggningsavgift ut för vattenförsörjning, spillvattenavlopp²⁵ och dag- och dränvatten²⁶ från fastighet samt dag- och dränvattenavlopp från allmän plats. Brukningsavgift tas endast ut för vattenförsörjning och spillvattenavlopp. Det anges att brukningsavgift för dagvatten ingår i spillvattenavlopp men den borde vara separerad. Om fastighetsägaren helt eller delvis tar omhand dagvattnet på sin egen fastighet (lokalt omhändertagande LOD) reduceras anläggningsavgiften för dagvatten helt eller delvis. Detta är ett incitament för fastighetsägaren att åstadkomma eget omhändertagande. Dagvattnets andel av brukningsavgiften blir dock väldigt låg och ger därför inte så stark drivkraft för lokalt omhändertagande. Men en separat brukningsavgift för dagvatten måste ändå införas. **Kommunfullmäktige bör besluta att ge FEV i uppdrag att ta fram en driftstaxa för dagvatten.** Detta bör ske snarast. Taxan bör förtydligas avseende möjligheten för fastighetsägaren att betala reducerad avgift, (Taxan §§ 5.1.c, 6.1.c och 7).

De utredningar som behövs som underlag för upprättande av fördjupade översiktsplaner²⁷ finansieras alltid av kom-

²² Befintliga och nya park- och grönområden som utformas för att kunna hantera stora mängder dagvatten vid skyfall för att minska risken för översvämningar.

²³ Källa: Boverket, PBL-kunskapsbanken

²⁴⁻²⁷ Se ordlista

munen. Det gäller även dagvattenutredningar. FEV bevakar att det finns möjlighet att lösa dagvattenfrågan enligt översiktsplanen, t ex kapaciteten i dagvattennätet. Utöver detta senare bör kostnader för dagvattenutredningar i översiktsplanearbete inte kunna belasta VA-kollektivet²⁸.

Finansiering av dagvattenutredningar vid upprättande av detaljplan, för såväl bostäder som industri och andra arbetsplats- och handelsområden: Utredning av hur mycket dagvatten som genereras och hur det tas om hand på tomt/kvartersmark ska bekostas av fastighetsägaren/exploatören. Huvudmannen för verksamhetsområdet eller det blivande verksamhetsområdet (FEV vanligen) ska bekosta utredning om sitt dagvattennäts kapacitet att omhänderta dagvatten från fastighet och eventuellt behov av utbyggnad av nätet. Dessa utredningskostnader ligger inom de kostnader som täcks av VA-taxan.

Förprojektering²⁹ av dagvattenanläggningen behövs som underlag för detaljplanen. Men förprojekteringen kommer även till nytta för fortsatt projektering, om detaljplanen vinner laga kraft. Om förprojekteringen bekostas av FEV blir det i slutändan exploatören/fastighetsägaren/tomtköparen som genom anläggningsavgiften bekostar den. När en driftstaxa för dagvatten har införts bör kostnaden för förprojektering och projektering av den allmänna dagvattenanläggningen kunna behandlas på samma sätt som för vatten- och spillvatten, det vill säga av FEV. Problem uppstår vid "förgävesfall", det vill säga om planarbetet avbryts. Kommunen bör därför ta kostnaderna om det inte blir någon detaljplan.

Hur anläggnings- (inklusive projekterings-) och driftskostnader ska fördelas när en del av en dagvattenanläggning (t ex fördröjningsanläggning) integreras i en park/gata ska regleras i avtal för varje enskilt fall mellan FEV å ena sidan och å andra sidan kommunen (miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen exploatering respektive trafik och mark).

Under arbetet med upprättandet av detaljplanen, när utredningar tas fram, har kommunfullmäktige vanligen ännu inte beslutat om utökning av verksamhetsområdet. Men i de fall det förväntas att verksamhetsområde ska bildas för området hanteras utredningsansvaret som om beslut hade funnits.

3.3 Ekonomiska konsekvenser av dagvattenstrategin och en bättre dagvattenhantering

I nya plan- och exploateringsområden³⁰ kan markytor behöva avsättas för dagvattenhantering. Det kan innebära lägre exploateringsgrad och därmed lägre intäkter för exploatör/fastighetsägare. Vissa typer av fördröjningsanläggningar kan var mer ytkrävande medan andra kan innebära högre anläggningskostnader. På motsvarande sätt kan även framtida driftskostnader för anläggningarna variera. Hur detta ska balanseras mellan exploatör/fastighetsägare, huvudmannen för allmän plats och huvudman-

nen för VA-anläggningen kommer att behöva diskuteras i dessa ärenden. Huvuddragen för detta bör diskuteras tidigt i planprocessen.

Recipienters³¹ kemiska och ekologiska status ska inte bli sämre på grund av dagvattnet. Det kan komma att innebära ändrade metoder för vinterväghållning, snöhantering, sopning och städning av gator och annan allmän plats. Detta kan komma att medföra högre kostnader för väghållaren (kommunen, staten eller enskild). Det kan även till exempel behövas mer provtagning och analys av vattenkvalitet samt kontroll av dagvattenanläggningar.

Kostnader beroende på fysiska investeringar i dagvattenanläggningar: Huvudprincipen är att kostnaderna för anläggande, drift och underhåll av de fysiska dagvattenanläggningarna och avledning av dagvattnet ska betalas av de som har nytta av dem. Det är alltså fastighetsägare och verksamhetsutövare som dels genom kostnader på den egna fastigheten, dels genom VA-taxan ska svara för kostnaderna. Avgift kan även tas ut när dagvatten avleds genom ett dike. En högre ambitionsnivå beträffande omhändertagandet av dagvatten kan medföra att VA-taxan behöver höjas, både beträffande anläggningsavgift och brukningsavgift. Kommunen som fastighetsägare och verksamhetsutövare kan därmed också räkna med att få högre kostnader.

²⁸⁻³¹ Se ordlista

Det kommer att bli nödvändigt att göra åtgärder på det befintliga dagvattennätet: Bygga bort dagvatten från spillvattennätet, skapa fördröjnings- och infiltrationsåtgärder³² samt reningsåtgärder. Det minskar källaröversvämningar men kan öka belastningen på befintliga dagvattenanläggningar. Kostnaderna för nödvändiga åtgärder måste täckas av VA-kollektivet, vilket innebär höjda avgifter om inte utrymme kan skapas på annat sätt genom omprioriteringar. Fastighetsägarna kan också bidra genom att ordna fördröjning inom sin fastighet.

Ökade informations- och tillsynsinsatser kommer att behövas för genomförande av dagvattenstrategin, vilket innebär ökade kostnader för kommunen och FEV. Informationsinsatser kommer att behövas både inom och utanför den kommunala organisationen.

Kommunen behöver höja sin kompetens inom dagvatten. Kommunen bör ha tillgång till person med uppgift att arbeta strategiskt med dagvattenfrågor, en dagvattenstrateg. Denne kan fungera som kompetensstöd på framför allt strategiska nivå, t ex vid upprättande av översiktsplaner och detaljplaner men även vid bygglov. De insatser beträffande kompetens- och kunskapsstöd som FEV enligt kapitel 2 Processer, ansvar och roller ska bidra med skulle kunna utföras av dagvattenstrategen. En förutsättning för det är att strategen är insatt i FEV:s arbete. Strategen kan även ansvara för genomförandeåtgärder för strategin, såsom ta fram områdesvisa dagvattenplaner och att göra uppföljning av dagvattenstrategin samt ta fram en handbok och

checklistor för dagvattenplanering. Tjänsten skulle kunna delas med mellan kommunen och FEV. Strategen kan inte fullt ut ersätta FEV:s deltagande i processerna, eftersom FEV ändå behöver bevaka sin egna intressen. Beroende på ekonomiska förutsättningar att finansiera tjänsten kan den komma att utgöra endast en del av en tjänst. Det vill säga att den kombineras med andra arbetsuppgifter. Finansiering kan även ske genom omprioriteringar.

En dagvattengrupp med deltagare från berörda enheter bör inrättas. Denna grupp kan biträda dagvattenstrategen med bland annat genomförande och uppföljning av dagvattenstrategin, arbetet med områdesvisa dagvattenplaner, samt upprättande av checklistor och rutinbeskrivningar för hur dagvatten ska hanteras i samhällsbyggnadsprocesserna. Det kan övervägas om det ska vara en grupp med ett mer övergripande ansvar eller flera mindre grupper som kan bli extra bra på sina respektive frågor.

Eftersom kommunen behöver arbeta mer aktivt med dagvattenhanteringen kan det inledningsvis bli ökade kostnader. Som det framgår ovan uppstår kostnader för planering, byggande och drift. Men på sikt bör kostnaderna minska tack vare färre översvämningar och minskad belastning på ledningsnät och reningsverk.

Avslutningsvis: Förebyggande arbete med dagvattenhantering sparar pengar i motsats till exempelvis kostsamma efterarbeten vid översvämningar!

³²Se ordlista

4. Ordlista

Allmän VA-anläggning

En anläggning som har till ändamål att tillgodose behov av vattentjänster för vattenförsörjning och avlopp för bostadshus eller annan bebyggelse

Anläggningsavgift

Engångsavgift för täckande av en kostnad för att anordna en allmän VA-anläggning

Brukningsavgift

Periodisk avgift för täckande av drift- och underhållskostnader, kapitalkostnader för investeringar eller andra kostnader för en allmän VA-anläggning som inte täcks av en anläggningsavgift

Bräddavlopp, brädda

Ett bräddavlopp träder i funktion när det ordinarie avloppet är stängt, tilltäppt eller inte förmå att svälja tillräckligt mycket vatten. Bräddavloppet kan inte stängas av och är en säkerhetsfunktion som skall förhindra vattenskador på byggnad och/eller mark

Byggherre

Den som för egen räkning utför eller låter utföra projekterings-, byggnads-, rivnings- eller markarbeten

Bygglov

Tillstånd till byggande enligt Plan och Bygglagen (PBL)

Dagvatten

Tillfälligt förekommande, avrinnande vatten på ytan av mark eller konstruktion, till exempel regnvatten, smältvatten, spolvatten, framträngande grundvatten

Dagvattenanläggning

Dagvattenanläggning är avledande av dagvatten oavsett om det är via rör/ledning eller öppet och oavsett om det omfattas av någon typ av rening eller fördröjning. Exempel: dagvattenledning, fördröjningsmagasin, anlagda våtmarker, anlagda diken, översvämningsytor, rening av dagvatten, t.ex. oljeavskiljare

Detaljplan

Plan genom vilken kommunen efter prövning styr hur mark får användas och vilka byggnader eller anläggningar som får finnas

Dränering

Dränering innebär att man gräver diken eller lägger perforerade rör i mark för att leda bort oönskat grundvatten eller ytvatten från ett område, exempelvis en tomt vid grundläggning eller gatu- och vägbygge

Ekosystemtjänster

Funktioner hos ekosystem som gynnar människor, det vill säga upprätthåller eller förbättrar människors välmående och livsvillkor

Exploatering

Utnyttjande av mark för bebyggelse

Exploatör

I detta sammanhang: Den byggherre eller fastighetsägare som bebygger ett område

Fördjupad översiktsplan

Översiktsplan för ett begränsat område av en kommun

Förprojektering

Första fasen i ett byggprojekt. Under denna fas identifieras och undersöks behoven, krav ställs för möjliga lösningar, lösningarna utvärderas och godkänns och en lämplig utformning utvecklas som underlag för fortsatt planering

Grundvatten

Det vatten som utgör den underjordiska delen av vattnets kretslopp i naturen. Det bildas genom att nederbörd tränger ner genom marken och sjunker neråt

Huvudman, VA-huvudman

Ägare av en allmän VA-anläggning

Hårdgjorda ytor

Ytor där vattnet hindras från att infiltrera ner i marken, t ex hustak och ytor som belagts med asfalt

Infiltrera, infiltration

Vattnets inträngande i jord eller berglager, den vertikala vattentransporten genom marken

Infrastruktur

Anläggningar och strukturer som säkrar grundläggande funktioner i samhället, t ex vägar och ledningar

LAV, Lag om allmänna vattentjänster, vattentjänstlagen

(2006:412) Lag som syftar till att säkerställa att vattenförsörjning och avlopp ordnas i ett större sammanhang, om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön

LOD

Lokalt omhändertagande av dagvatten, en hantering av dagvatten inom det område där det bildats, (t ex infiltration, perkolation, fördröjningsmagasin). Det minskar behovet av att leda bort vattnet

MB, Miljöbalken

(1998:808) Lagbestämmelser som syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö

Miljökvalitetsmål

Riksdagen har beslutat om 16 miljökvalitetsmål. Miljökvalitetsmålen med preciseringar ska ge en långsiktig målbild för miljöarbetet och fungerar som vägledning för hela samhällets miljöarbete, såväl myndigheters, länsstyrelser, kommuners som näringslivets och andra aktörers

Miljömål

Miljömålssystem som består av ett generationsmål, 16 miljökvalitetsmål och ett antal etappmål

Multifunktionella ytor

Befintliga och nya park- och grönområden som utformas för att kunna hantera stora mängder dagvatten vid skyfall för att minska risken för översvämningar

Nederbörd

Regn och snö

PBL, plan- och bygglagen

(2010:900) I lagen finns bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande

Recipient

Naturligt vattendrag till vilket regn och smältvatten förs

Spillvatten

Avloppsvatten från toaletter, bad, tvätt och diskning

VA, va

Vatten och avlopp

VA-huvudman

Ägare av en allmän VA-anläggning

VA-kollektivet

De fastigheter som är anslutna till den allmänna VA-anläggningen

Vattendirektivet

Det av EU antagna ramdirektivet för vatten (vattendirektivet) har införlivats i svensk lagstiftning. Det övergripande målet för vattenförvaltningsarbetet är att uppnå de beslutade miljö kvalitetsnormerna.

Väghållare

Den som har det juridiska ansvaret för vägen och dess funktion. Det gäller såväl anläggande som drift och underhåll.

Verksamhetsområde

I dagvattenstrategin avses det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning

Översiktsplan

Plan som omfattar hela kommunen och som ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas

Översiktsplan, fördjupad

Översiktsplan för ett begränsat område av en kommun

